

تدوین دستورالعمل شفاف‌سازی عملکرد مدیریت شهری، مورد پژوهی: شهر مشهد

شقایق پارسا (کارشناس ارشد برنامه ریزی شهری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر، تهران، ایران، نویسنده مسئول)

sh.parsa@student.art.ac.ir

ناصر برک پور (استاد گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر، تهران، ایران)

barakpur@gmail.com

تاریخ تصویب: ۱۳۹۹/۰۶/۲۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۲/۱۱

صص ۲۰۷-۱۸۷

چکیده

امروزه مدیریت شهری یک ضرورت در ایجاد یکپارچگی و هماهنگی در نظام شهری است. از الزامات مدیریت شهری کارآمد و اثربخش حرکت در راستای حکم‌روایی خوب شهری است که این امر، بدون توجه به سه مؤلفه شفافیت، پاسخگویی و مشارکت امکان‌پذیر نخواهد بود. یکی از راهکارهایی که برای افزایش اعتماد عمومی و تعامل بیشتر با شهروندان برای نهادهای مدیریت شهری و به‌طور ویژه شهرداری و شورای اسلامی شهر پیشنهاد می‌شود، ارائه دستورالعملی برای شفاف‌سازی عملکرد سیستم مدیریت شهری است. به‌عبارت دیگر شفاف‌سازی یک عنصر سازنده برای افزایش اعتماد به نهادها قلمداد شده که قادر به برطرف کردن شکاف بین مسئولین مدیریت شهری و شهروندان خواهد بود. در این دستورالعمل دسته‌بندی اطلاعات برای انتشار شامل: اطلاعات اقتصادی، شهروندی، قوانین و مقررات، نظارت و کنترل، منابع انسانی و شهرسازی است. پژوهش حاضر از حیث هدف یک تحقیق کاربردی و روش انجام آن پیمایشی است. برای انجام این تحقیق پس از مطالعه منابع و اسناد کتابخانه‌ای، برای جمع‌آوری داده‌ها، مصاحبه با متخصصین و اساتید حوزه مدیریت شهری صورت گرفته است، همچنین روش تحلیل داده‌ها تفسیری است و برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار MAXQDA استفاده شده است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که میزان شفافیت در سیستم مدیریت شهری کشور و شهر مشهد نامناسب است و به نظر می‌رسد تدوین دستورالعمل جامع شفاف‌سازی یکی از تدابیر اولیه برای شفاف‌سازی است. در نهایت دستورالعمل نهایی با انجام مصاحبه‌ها، تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه و بررسی اسناد، قوانین و مقررات، برای کاربرد در نظام مدیریت شهری مشهد مناسب سازی شده است.

کلید واژه‌ها: دستورالعمل، شفاف‌سازی، مدیریت شهری، مشهد.

۱. مقدمه

شفافیت به عنوان اصل اساسی حکمرانی خوب شناخته می‌شود. برنامه توسعه سازمان ملل مطرح کرده است، شفافیت به معنی به اشتراک گذاشتن اطلاعات و عمل به شیوه‌ای باز است. سیستم‌های شفاف دستورالعمل‌های روشنی برای تصمیم‌گیری عمومی و ارتباط بین ذی‌نفعان و مقامات دارند. همچنین دسترسی آزاد به اطلاعات نقش مهمی در ارتقای شفافیت ایفا می‌کند با این حال، اطلاعات باید به موقع، مناسب، دقیق و کامل باشد تا به طور مؤثر مورد استفاده قرار گیرد (سازمان اسکان بشر^۶، ۲۰۰۴، ص ۷). این در حالی است که جامعه شهری ایران به درجه‌ای از پیچیدگی رسیده است که بدون حاکمیت شایسته یا نهاد سازی برای چنین حاکمیتی امکان توسعه نخواهد داشت. یکی از شرایط مهم و اساسی دموکراسی در این حاکمیت، عملکرد صحیح دستیابی به اطلاعات است. شهروندان مطلع، بهتر می‌توانند به فرآیندهای دموکراتیک کمک کنند، بهتر قادر به درک و پذیرش تصمیماتی هستند که بر آن‌ها تأثیر می‌گذارند (رویجر^۷، گریملیکهوسن^۸ و میجر^۹، ۲۰۱۷، ص ۲).

تیم تحقیقاتی پروژه عدالت جهانی گزارشی را در سال ۲۰۱۹ تحت عنوان "گزارش شاخص حکومت باز" منتشر کرده است، این بررسی بر پایه چهار بعد حکومت باز صورت گرفته است: ۱. قوانین و اطلاعات حکومتی منتشرشده، ۲. حق دسترسی به اطلاعات، ۳. مشارکت مدنی و ۴. مکانیسم‌های

۱.۱. طرح مسئله

مدیریت شهری مبحثی است که با ظهور شهرهای نوین و افزایش پیچیدگی‌های زندگی شهری شکل جدیدی به خود گرفته است. یکی از مباحث مهم و درعین حال جدید که در چند دهه اخیر در متون مدیریت شهری مطرح شده است، موضوع پاسخگویی و شفافیت است، این موضوع به خصوص در کشورهای در حال توسعه در راستای استقرار و نهادینه سازی جامعه مدنی، خود را نشان می‌دهد. سیاست‌های شفاف سازی با سرعت روز افزون در سراسر جهان در حال توسعه و پخش است. در سال ۱۹۹۰ فقط ۹ کشور از قوانین آزادی اطلاعات بهره مند بودند که این تعداد در سال ۲۰۰۰ به ۳۰ کشور و در سال ۲۰۱۴ به ۱۰۰ کشور رسید (اوزتوپراک^۱ و رویجر^۲، ۲۰۱۶، ص ۵۳۶). بریمن (۲۰۰۶) مطرح می‌کند که شفافیت به‌عنوان یک مسئله بین‌المللی، پس از جنگ جهانی اول در مذاکرات پس از جنگ، به شهرت رسید.

زمان قابل توجهی برای بسیاری از کشورها طول کشید تا شفافیت را دنبال کنند. در اواسط دهه ۱۹۸۰، تنها ۱۱ کشور از قوانین اطلاعاتی برخوردار بودند، اما در پایان سال ۲۰۰۴، ۵۹ کشور آن را در اختیار داشتند (برتوت^۳، جاجر^۴ و گریمز^۵، ۲۰۱۰، ص ۲۶۴).

1. Oztoprak
2. Ruijer
3. Bertot
4. Jaeger
5. Grimes

6. UN-HABITAT
7. Ruijer
8. Grimmelikhuijsen
9. Meijer

عملکرد سیستم مدیریت شهری و به طور ویژه برای شهر مشهد است. این در حالی است که، بر اساس سر شماری سال ۱۳۹۵ جمعیت مشهد بالغ بر ۳۰۰۱۱۸۴ نفر بوده که پس از تهران پرجمعیت ترین شهر ایران محسوب می شود و از سال ۱۲۹۷ دارای شهرداری بوده است. این دستورالعمل باعث ارتقا شفافیت و افزایش اعتماد و آگاهی عمومی شهروندان این شهر می شود و قادر به بر طرف کردن شکاف بین مسئولین نهادهای مدیریت شهری و شهروندان در مشهد خواهد بود.

۱.۲. پیشنه پژوهش و مبانی نظری

۱.۲.۱. پیشنه پژوهش

حق دسترسی به اطلاعات از مقولاتی است که از چند دهه قبل به آن توجه گردیده و همواره رویکردی که به آن وجود داشته به آزادی بیان مطبوعات پرداخته و کمتر درباره حق دسترسی به اطلاعات سخن گفته است.

برنامه اسکان بشر ملل متحد و شفافیت بین المللی (۲۰۰۴) در گزارشی با عنوان "ابزارهایی برای حمایت از شفافیت در حکومت محلی" پنج راهبرد برای ارتقاء شفافیت از طریق رویکرد مدیریتی در سطح محلی ارائه می دهد که شامل؛ ارزیابی و نظارت، دسترسی به اطلاعات، اخلاق و یکپارچگی، اصلاحات سازمانی و هدف گذاری موضوعات خاص است (سازمان اسکان بشر، ۲۰۰۴، ص. ۱۹).

اداره جوامع و حکومت های محلی (۲۰۱۴) در گزارشی به ارائه دستورالعمل شفاف سازی در حکومت های محلی انگلستان می پردازد. این دستورالعمل شامل قوانینی است برای برآوردن تمایل

دادخواهی. ۱۲۶ کشور بر اساس این بررسی امتیازدهی و رتبه بندی شده اند. یافته های این تیم نشان می دهد که از ۱۲۶ کشور بررسی شده از نظر این شاخص، کشورهای دانمارک، نروژ و فنلاند با کسب بهترین امتیازهای شاخص، رتبه های اول تا سوم را به خود اختصاص داده اند و در این رتبه بندی ایران در رتبه ۱۰۲ قرار گرفته است (پروژه عدالت جهانی^۱، ۲۰۱۹، ص. ۱۱). شفافیت گرچه مفهومی ساده است اما کاربست آن تنها منوط به شناخت دقیق و تسلط بر تنوع مصادیق آن است. از طرفی وجود یک دستورالعمل شفاف سازی برای کاربست صحیح و مناسب شفافیت در ابعاد مختلف از الزامات اساسی ارگانها، سازمانها و ادارات است. این در شرایطی است که، ایجاد سازمانی به نام شهرداری که یکی از نهادهای اصلی سیستم مدیریت شهری محسوب می شود، عالی ترین تدبیری بوده است که از طرف دنیای مدرن برای پاسخگویی به نیازمندیها و توقعات بی شمار ساکنان شهرها به کار برده شده است، اما این سازمان وقتی در تعامل با مردم توفیقی به دست نیاورد، نه تنها قادر نخواهد بود، مشکلات را به طور کامل و جامع مرتفع نماید، بلکه خود به مانعی برای رفع مشکلات تبدیل خواهد شد (صابری فر، ۱۳۹۲، ص. ۱۲۸). یکی از راهکارهایی که برای افزایش اعتماد عمومی و تعامل بیشتر با شهروندان برای نهادهای مدیریت شهری و به طور خاص شهرداری و شورای اسلامی شهر در کشور پیشنهاد می شود، ارائه دستورالعملی برای شفاف سازی

جورنا^۴ (۲۰۱۵) در پژوهشی با عنوان "پذیرا بودن حاکمیت شهری: چگونگی شفافیت دولت محلی" که روی دولت‌های محلی اروپا انجام داده است، تاثیر دولت آزاد را به وسیله افزایش شفافیت در فعالیت‌های سستی محلی در یکی از شهرهای هلند مورد بررسی قرار می‌دهد که به عنوان یک پیش‌تاز در مشارکت شهروندان در اداره شهر شناخته می‌شود (جورنا، ۲۰۱۵، ص. ۱۸۰-۱۶۲).

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، ارزیابی شفافیت ماهیت گسترده‌ای دارد که در پژوهش‌های داخلی انجام شده بیشتر بر همین موضوع تاکید شده است. این‌گونه مطالعات عموماً اصول پایه شفافیت را در نظر می‌گیرند و سپس بر همین اساس میزان شفاف بودن سیستم‌های مختلف را اعلام می‌کنند. اما هدف اصلی این تحقیق بهبود شفاف‌سازی از طریق یک سازوکار اجرایی است. در این پژوهش بررسی عوامل موثر بر تدوین دستورالعمل شفاف‌سازی در بستر مدیریت شهری و همچنین تدوین دستورالعمل شفاف‌سازی مدیریت شهری، شهر مشهد برای اجرای یک نمونه محلی مناسب سازی شده، هدف خواهد بود.

دولت به قرار دادن قدرت بیشتر به دست شهروندان برای افزایش پاسخگویی دموکراتیک و تسهیل آن برای مردم محلی جهت کمک به روند تصمیم‌گیری محلی و کمک به شکل دادن به خدمات عمومی، صادر شده است (دپارتمان جوامع و دولت محلی^۱، ۲۰۱۴، ص. ۴). سه اصل باعث تهیه این دستورالعمل شده است: تقاضا، بازکردن و به موقع بودن. (دپارتمان جوامع و دولت محلی، ۲۰۱۳، ص. ۲۲).

اوزتوپراک^۲ و رویجر^۳ در پژوهشی با عنوان "انواع شفاف‌سازی: تحلیل دستورالعمل‌های شفاف‌سازی حکومت محلی انگلستان در سال ۲۰۱۵" بیان می‌کنند: این دستورالعمل بر اکثر قدرت‌های محلی به جز بعضی از شهرهای کوچک و سیاسی و دستگاه‌های جنایی دلالت می‌کند. دستورالعملی که دسترسی و استفاده مجدد اطلاعات بخش عمومی توسط گروه‌های علاقه‌مند را نقض نمی‌کند. برای چارچوب قانونی مازاد، دستورالعمل اطلاعات بخش عمومی را بصورت رایج بدون هیچ درخواست یا فعالیتی در دسترس می‌سازد. دستورالعمل، قدرت‌های محلی را به انتشار ۱۴ مجموعه داده در ۳ گروه کلی ذیل وامیدارد:

- ۱- داده‌هایی که هر سه ماه منتشر می‌شوند، ۲-
- داده‌هایی که سالیانه منتشر می‌شوند، ۳- داده‌هایی که فقط یک بار منتشر می‌شوند (اوزتوپراک و رویجر، ۲۰۱۶، ص. ۹).

1. Department for Communities and Local Government
2. Oztoprak
3. Ruijjer

جدول ۱. اهداف تحقیقات انجام شده داخلی در باب موضوع شفاف سازی

عنوان پژوهش / (پژوهشگر و سال انتشار)	هدف پژوهش
بررسی نقش شفافیت در تحقق حکمرانی مطلوب / (هرمزبذانی، ۱۳۸۴)	بررسی نقش شفافیت از ابعاد مختلف در حکمرانی خوب
بررسی پاسخگویی و شفافیت در مدیریت شهری براساس الگوی حکمرانی شهری خوب نمونه موردی؛ شهرداری منطقه ۶ تهران / (آرایی، ۱۳۸۷)	بررسی مولفه های پاسخگویی و شفافیت، عوامل موثر و میزان آنها در ارتباط با مدیریت شهری منطقه ۶ تهران
بررسی نقش کنشگران عرصه شهری در حق دسترسی به اطلاعات؛ (نمونه موردی: شهر مشهد) / (رستگار، ۱۳۸۸)	تعیین نقش و جایگاه کنشگران شهری در حق دسترسی به اطلاعات
بازنمودن آگاهی جمعی برنامه ریزان دولت الکترونیک از پدیده شفافیت اطلاعات / (کاظمی، ۱۳۸۸)	درک هرچه بیشتر مفهوم شفافیت از دید برنامه ریزان دولت الکترونیک استان خراسان رضوی
بررسی و سنجش شفافیت و پاسخگویی در مدیریت شهری مشهد بر اساس الگوی حکمروائی شهری خوب / (حسن زاده کجیدی، ۱۳۹۱)	تبیین مفهوم، ابعاد و شاخصه های شفافیت و پاسخگویی و بررسی میزان شفافیت و پاسخگویی در مدیریت شهری شهر مشهد در سال ۱۳۹۱ و ارائه عوامل موثر بر ارتقا آن
سنجش شفافیت سازمانی در منطقه ویژه اقتصادی پیام / (بخت آزاد، ۱۳۹۶)	سنجش وضعیت شفافیت سازمانی در منطقه پیام
بررسی تطبیقی مبانی و آثار حقوقی اصل شفافیت از دیدگاه اسلام و نظریه حکمرانی خوب / (طاهری، ۱۳۹۶)	بررسی تطبیقی مبانی و آثار اصل شفافیت از منظر اسلام و حکمرانی خوب

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

۱.۲.۲. مبانی نظری

کردن فساد در شرکت‌ها تشویق می‌کرد و شفافیت را رهایی از ظاهر سازی و نیرنگ تعریف کرد (موسسه رهبری اجرایی بانف، ۲۰۰۳؛ محمدی کیا، ۱۳۹۰، ص ۳۳۶).

OECD بیان می‌کند، شفافیت به محیطی اطلاق می‌شود که در آن اهداف، سیاست‌ها، چارچوب‌های قانونی، نهادی و اقتصادی آن تصمیم‌گیری در مورد سیاست‌ها و دلایل آنها، داده‌ها و اطلاعات مربوط به سیاست‌های پولی و مالی و شرایط پاسخگویی به موقع است. همچنین مرکز منابع مبارزه با فساد U4^۴

اصطلاح شفافیت در سال‌های اخیر فراگیر شده و محبوبیت بدست آورده است چرا که عدم شفافیت در ابزارهای مالی به عنوان یکی از عوامل مهم در ایجاد بحران اقتصادی در سال‌های ۲۰۰۸ و ۲۰۰۹ شناخته شده است (اتزیونی^۱، ۲۰۱۰، ص ۲)، اما به ندرت با دقت و موشکافی تعریف شده است، دلایل اصلی این امر به کارگیری این اصطلاح در حوزه‌های مختلف و ماهیت و ویژگی‌های گسترده آن است.

ایده‌ی شفافیت به سال ۱۸۹۰ و به کار آدامز^۲ برمی‌گردد، که استفاده از تبلیغات را برای محدود

3. Organisation for Economic Co-operation and Development
4. Anti-Corruption Resource Centre

1. Etzion.
2. Adams

شفافیت را کیفیت باز بودن، ارتباط و جواب گو بودن تعریف می‌کند (زونینگ^۱، ۲۰۱۸، ص. ۳).

لیندست^۲ و نورین^۳ (۲۰۰۷) در توضیح مفهوم شفافیت چنین می‌گویند: "مفهوم شفافیت بر قابلیت دسترسی به اطلاعات دلالت دارد، لغت شفافیت به معنای امکان نگاه کردن به درون یک چیز است به منظور فهمیدن آن چه در آن می‌گذرد" (لگزیان، مرتضوی و کاظمی، ۱۳۸۷، ص. ۱۹۳). همچنین جولینت و پاکوئث (۲۰۰۷) شفافیت را ابزاری که مشارکت مردم را در تدوین و اجرای سیاست‌های عمومی را تشویق می‌کند تعریف می‌کنند، در حقیقت تمایل رو به رشدی برای مشارکت مردم در تصمیم‌گیری و فرآیندهای تصمیم در دولت وجود دارد. برای اینکه آن‌ها بتوانند فعالانه در مدیریت دولت شرکت کنند (مارشال^۴ و ویلناو^۵، ۲۰۱۱، ص. ۱۴۸). در نتیجه شفافیت دولت از طریق تعاملات پیچیده بین مجموعه‌ای از کنشگران سیاسی و اجتماعی در مجموعه‌ای از قوانین رسمی و غیر رسمی و در دسترس بودن انواع تکنولوژی‌های جدید و پیوسته، ساخته شده‌است (میجر^۶، ۲۰۱۳، ص. ۴۲۹). باید توجه داشت که در مبانی دموکراتیک این ایده که "اراده مردم پایه و اساس اقتدار دولت است" بدون وجود شفافیت غیرممکن است (مندل^۷، میرو^۸ و استارک^۸، ۲۰۱۴، ص. ۲). در نهایت، هیلد معتقد است،

شفافیت به طور کلی به عنوان اصل توانمندسازی مردم برای کسب اطلاعات درباره ساختار و عملیات یک نهاد مشخص تعریف می‌شود. شفافیت اغلب مترادف با صراحت و افشا محسوب می‌شود، هرچند تفاوت‌های جزئی بین این دو وجود دارد (هیلد^۹، ۲۰۰۶، ص. ۲۶).

به طور کلی شفافیت مفهوم گسترده‌ای دارد که باید دارای ویژگی‌هایی باشد از جمله: ۱. مبتنی بر ایجاد اعتماد؛ ۲. ارتباط مستقیم با دسترسی آزاد به اطلاعات دارد؛ و ۳. اصلی برای دموکراسی، مشارکت و حکمرانی مطلوب.

۱. ۲. ۲. ۱. انواع شفافیت

شفافیت مفهوم وسیعی است آن چه باعث متمایز شدن شفافیت و سایر مقوله‌های حکمرانی مطلوب می‌شود ابعاد گسترده و جامع آن است. لینستدت و نورین معتقدند؛ به طور کلی می‌توان دو گونه از شفافیت را از هم تفکیک کرد، گونه اول حالتی است که ارائه اطلاعات در اختیار عامل نیست و نوعی افشای اطلاعات است که عامل خود به ارائه آن‌ها نمی‌پردازد. اما گونه دوم شفافیت حالتی است که به آن افشاگری می‌گویند، که یک سازمان یا یک عامل خود با میل خود به افشای اطلاعات می‌پردازد. گونه اول را شفافیت خارج از کنترل عامل و گونه دوم را شفافیت در کنترل عامل می‌نامند (لیندست و نورین، ۲۰۰۶، ص. ۹). در دسته‌بندی هیلد (۲۰۰۶) دو روش شفاف-سازی عمودی و افقی را از هم تفکیک می‌کند. بر این اساس در شفاف‌سازی عمودی، شفاف‌سازی از بالا

1. Zúñiga
2. Lindstedt
3. Naurin
4. Martial
5. Villeneuve
6. MendelT
7. Meyer
8. Stark

قضاوتی^۳ صورت گرفته است، همچنین روش تجزیه و تحلیل داده‌ها، کدگذاری با استفاده از نرم افزار تحلیل کیفی داده‌ها MAXQDA است.

۲.۱. روش نمونه‌گیری

روش نمونه‌گیری این تحقیق از نوع نمونه‌گیری هدفمند است، بدین ترتیب که با توجه به وجود گروه‌های اصلی دخیل در مدیریت شهری مشهد، ابتدا بخش‌هایی از هریک از گروه‌ها انتخاب گردیده و ۳۰ متخصص در دسترس در این حیطه شناسایی شد، به طور مثال؛ در شهرداری مشهد ابتدا مسئولین مرتبط با شفاف‌سازی سازمان شناسایی و سپس مصاحبه با مسئولین و کارشناسان به صورت تصادفی و نمونه در دسترس صورت گرفته است. معیار تعداد مصاحبه با متخصصین اشباع نظری بوده است؛ پس از مصاحبه با ۱۴ نفر یافته جدیدی از مصاحبه‌ها به دست نیامد و نتایج به تکرار رسیدند.

به پایین و در شفاف‌سازی افقی، از پایین به بالا وجود دارد. شفاف‌سازی افقی زیردستان را مجبور به تأمین اطلاعات برای مافوق خود می‌کند تا به آن‌ها اجازه دهد، از اتفاقات سطوح پایین‌تر باخبر شوند. برغم این، شفاف‌سازی عمودی، مافوق‌ها را به توانمندسازی زیردستان مجبور کرده تا درباره سطوح بالاتر اطلاع داشته باشند (اوزتوپراک و رویجر، ۲۰۱۶، ص.۵).

در رویکرد اصلاحی هیلد پیشنهاد می‌شود که شفافیت به صورت الکترونیک به ۳ دسته تقسیم شود:
۱- شفافیت داده، ۲- شفافیت فرآیند و ۳- شفافیت سیاست/ تصمیم‌گیری (بنیستر^۱ و کونولی^۲، ۲۰۱۱، ص.۸).

۲. روش‌شناسی پژوهش

تحقیق حاضر از حیث هدف کاربردی است و روش انجام تحقیق پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش، مدیران، کارشناسان و صاحب نظران نهادهای مدیریت شهری مشهد، اعضای هیئت علمی، پژوهشگران و فعالان حوزه مدیریت شهری هستند. به منظور جمع‌آوری داده از روش مصاحبه عمیق با افرادی که دارای آشنایی با موضوع تحقیق یا دارای سابقه مواجهه با این موضوع بوده و یا به عنوان مسئول در این زمینه فعالیت داشته‌اند، اقدام گردیده است. انتخاب سازمان‌های مورد مصاحبه نیز با توجه به سابقه رخداد مساله تحقیق در آن‌ها صورت گرفته است. انتخاب افراد مصاحبه شونده بر اساس رویکرد

۳. بخشی از جامعه بر مبنای قضاوت پژوهشگر به عنوان نمونه انتخاب می‌شود. معمولاً در نمونه‌گیری قضاوتی انتخاب سنجیده واحدها به طریقی صورت می‌گیرد که هریک معرف بخشی از جامعه مورد نظر باشند.

1. Bannister, F
2. Connolly, R

جدول ۲. مشخصات مصاحبه شوندهگان

پست سازمانی	تحصیلات / رشته تحصیلی	
مدیر روابط عمومی معاونت حمل و نقل و ترافیک، شهرداری مشهد.	کارشناسی ارشد / علوم ارتباطات اجتماعی	۱
معاون مدیرکل نوسازی و تحول سازمانی، شهرداری مشهد.	دانشجو دکترا / جغرافیای سیاسی	۲
مدیر طرح و برنامه حوزه معاونت شهرسازی و معماری، شهرداری مشهد.	کارشناسی ارشد / مهندسی عمران	۳
رئیس نهاد مطالعات و توسعه عمران شهر مشهد، شهرداری مشهد.	دکترا / جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری	۴
عضو شورای شهر مشهد	دانشجو دکترا / حقوق تجارت بین الملل	۵
معاون برنامه‌ریزی و توسعه، شهرداری مشهد	کارشناسی ارشد / مدیریت پروژه	۶
شهردار منطقه ۱۲ شهر مشهد	دانشجو دکترا / برنامه‌ریزی شهری	۷
عضو مرکز پژوهش‌های شورای شهر و مدرس دانشگاه فردوسی.	دکترا / شهرسازی	۸
عضو هیئت علمی دانشگاه صنعتی سجاد	دکترا / شهرسازی	۹
کارشناس امور اجتماعی شهری، مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهری	دکترا / شهرسازی	۱۰
عضو هیئت علمی دانشگاه امام رضا و مدرس دانشگاه فردوسی	دکترا / شهرسازی	۱۱
کارمند شهرداری مشهد و پژوهشگر شهری	دکترا / شهرسازی	۱۲
عضو جامعه مهندسين مشاور، مهران	کارشناسی ارشد / برنامه‌ریزی شهری	۱۳
عضو جامعه مهندسين مشاور طاش و فرهنگ و مدرس	کارشناسی ارشد / برنامه‌ریزی منطقه‌ای	۱۴

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

۳. یافته‌های پژوهش

مدیریت شهری در سطح کلان پرداخته شد. لزوم توجه به این قوانین و مصوبات از آن جهت است که، هرچند دستورالعمل مورد بحث در این پژوهش محلی و منحصر به بستر مدیریت شهری شهر مشهد است، ولی در اساس متأثر از یک جریان فکری ملی کلان و سیاست‌گذار با نام شفاف سازی اطلاعات در دستگاه‌های دولتی و اجرایی کشور است.

۳.۱. قوانین، مقررات و مصوبات مدیریت

شهری در باب موضوع شفاف سازی در کشور به منظور شناخت بیشتر جایگاه شفاف‌سازی در حیطه مدیریت شهری و به طور ویژه نهادهای اجرایی و عمومی، پیش از ورود به مبحث مدیریت شهری شهر مشهد و بررسی قوانین و مصوبات مربوطه، به بررسی قوانین اثر گذار و پایه‌ای در شفاف سازی بر

جدول ۳. احکام مرتبط با شفاف سازی تاثیرگذار بر دستگاه‌های اجرایی مدیریت شهری

عنوان قانون (سال تصویب) / ماده	
مخاطب	عنوان تکلیف
قانون شهرداری‌ها با اصلاحات و الحاقات (۱۳۳۴) / ماده ۴۷، ۷۱ و ۹۹	
شهرداری‌ها	الزام به اطلاع رسانی آن دسته از مصوبات شهرداری که جنبه عمومی دارند.
	تکلیف به انتشار صورت جامعی از درآمد و هزینه شهرداری که به تصویب انجمن

عنوان قانون (سال تصویب) / ماده	
مخاطب	عنوان تکلیف
	شهر رسیده است.
	الزام به آگهی عمومی حریم و نقشه جامع شهرسازی و مقررات مذکور پس از تصویب انجمن شهر و تایید وزارت کشور.
قانون مالیات‌های مستقیم با اصلاحات و الحاقات (۱۳۶۶) / ماده ۱۶۹	
سازمان امور مالیاتی و کلیه موسسات عمومی و انقلابی	الزام به ایجاد پایگاه اطلاعات هویتی، عملکردی و دارایی مؤدیان مالیاتی
قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران (۱۳۷۵) / ماده ۷۱ و ۷۶	
شوراهای اسلامی کشور	الزام به انتشار عمومی صورت بودجه و هزینه‌ها در پایان هر سال مالی
شورای شهر، شهرداری و سازمان‌های وابسته	الزام به راه اندازی پایگاه رایانه‌ای جهت اطلاع عموم مردم از مصوبات، تصمیمات، عملکرد، بودجه، هزینه و درآمدها
قانون مدیریت خدمات کشوری با اصلاحات و الحاقات (۱۳۸۶) / ماده ۲۷	
دستگاه‌های اجرایی	الزام دستگاه‌های اجرایی به شفاف نمودن مراحل، زمان و کیفیت و استاندارد ارائه خدمات و تغییرات آن‌ها ظرف مدت سه ماه
قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات (۱۳۸۷) / ماده ۲، ۴، ۵، ۷، ۸ و ۱۰	
دولت و دستگاه‌های اجرایی	دسترسی به اطلاعات عمومی برای عموم مردم
قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد (۱۳۹۰) / ماده ۸ و ۱۹	
سازمان برنامه و بودجه، کلیه دستگاه‌های اجرایی و موسسات عمومی	تدوین سیاست‌ها و راهکارهای شفاف سازی اطلاعات و استقرار و تقویت نظام‌های اطلاعاتی و تأمین نیازهای اطلاعاتی دستگاه‌های نظارتی و اطلاعاتی کشور دسترسی به پژوهش‌ها و تحقیقات غیرمحرمانه که از محل بودجه عمومی تأمین اعتبار شده‌است.
قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار (۱۳۹۰) / ماده ۲۴	
دولت و دستگاه‌های اجرایی	اطلاع رسانی هرگونه تغییر سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اقتصادی در زمان مقتضی قبل از اجرا

و مفاهیم عام شفاف سازی هر مصوبه ذکر شده تا نقاط تاکید بیشتر، آشکار شود.

۲.۳. مصوبات شورای شهر مشهد در حوزه

شفاف سازی

در این قسمت به بررسی قوانین، مقررات و مصوبات شورای شهر مشهد به عنوان یک نهاد ناظر در حوزه شفاف سازی پرداخته شده‌است. در ارتباط با هر یک از مصوبات در جدول شماره ۵ توضیحات

جدول ۴. مصوبات شورای شهر مشهد در حوزه شفاف سازی و ارتباط آن عناصر شفاف سازی

نام مصوبه	ابعاد شفاف سازی	اطلاعات برای شفاف سازی
منشور حقوق شهرنشینان شهر مشهد	شفاف سازی اطلاعات	بهای تمام شده خدمات
	شفاف سازی مشارکتی	اطلاعات شخصی کارکنان
	پاسخگویی	اطلاعات درآمد و هزینه
	شفافیت در مسئولیت ها	فرآیند وضع، تغییر و اجرای تصمیمات
آیین نامه حمایت و تشویق اعلام کنندگان مفاسد اداری در شهرداری مشهد	پاسخگویی	ساختار سازمانی
	شفافیت اقتصادی	جلسات علنی شورای اسلامی شهر
شفافیت مالی و عملکردی در مأموریت های خارج از کشور	پاسخگویی	نظارت و مبارزه با فساد
	شفافیت اقتصادی	مأموریت های کاری خارج از کشور
حمایت و تشویق مادی و معنوی از گزارشگران تخلفات واقع شده و یا در حال وقوع	پاسخگویی	نظارت و مبارزه با فساد
	شفافیت اقتصادی	
بهبود پاسخگویی و شفافیت در معاملات شهرداری مشهد	شفاف سازی اطلاعات	هزینه ها شهرداری
	پاسخگویی	منابع درآمدی شهرداری
	شفافیت اقتصادی	اطلاعات معاملات شهرداری
انتشار عمومی اطلاعات شهرسازی	شفاف سازی اطلاعات	قراردادهای شهرداری
	شفاف سازی مشارکتی	
شفاف سازی و اطلاع رسانی کامل اطلاعات معاملات شهرداری	شفاف سازی اطلاعات	شفافیت در اطلاعات: مناقصه، مزایده، سرمایه گذاری و معاملات شهرداری
	پاسخگویی	
	شفافیت در مسئولیت ها	
	شفافیت اقتصادی	

مأخذ: (یافته های پژوهش، ۱۳۹۸)

۳.۳. فرآیند تحلیل داده ها

فرآیند تجزیه و تحلیل داده ها نقطه عطفی در پژوهش های کیفی است، زیرا تمام تلاش پژوهشگر در جمع آوری اطلاعات و داده ها توسط محقق و مبانی نظری پژوهش باید شخصا توسط پژوهشگر تحلیل شود، هرچند در دهه اخیر استفاده از نرم افزارهای تحلیل داده های کیفی مرسوم شده است ولی،

باید به خاطر داشت که نرم افزارهای تحلیل کیفی به خودی خود داده ها را برای شما کدگذاری و تحلیل نمی کنند، این وظیفه همچنان بر عهده پژوهشگر است (سالدنا، ۱۳۹۵، ص. ۴۵). در این پژوهش برای تحلیل مصاحبه های صورت گرفته از روش تفسیری استفاده شده است. در روش تفسیری پژوهشگر درصدد است تا در حد امکان بر آشکار نمودن پیام های نهفته در

- متن نوشتار مصاحبه پردازد. برای دستیابی به این هدف باید مراحل ذیل طی شود:
- ۱- ابتدا به ترتیب متن های مصاحبه ها پیاده شده و مرور شوند.
 - ۲- در هر متن گفته های اساسی برجسته گردد، زیر آن خط کشیده شود و یا پررنگ تر درج گردد، همچنین گفته های تکراری، گفته های اغراقی و سایر داده های نامربوط نادیده گرفته شود.
 - ۳- برخی از گفته های مشابه که به نظر می رسد چیز تازه ای را مطرح می کند مشخص شود.
 - ۴- پژوهشگر باید دوباره به متون برگردد و با مرور گفته های اساسی برجسته شده سعی کند، مجموعه ای از مقوله ها را از پاسخ های داده شده به هر سوال استخراج کند و عناوین ساده ای به آنها اختصاص دهد.
 - ۵- در این مرحله محقق باید به فهرست مقوله ها را بررسی کند. هنگامی که این فهرست را بررسی می کند، ممکن است متوجه شود برخی از عناوین مناسب یا ضروری نیستند و باید حذف یا ترکیب شوند.
- ۶- پژوهشگر باید مقوله های استخراج شده از تحلیل متون را با مقوله هایی که اساس تدوین سوالات و پاسخ های احتمالی مصاحبه در نظر گرفته شده اند، کالیبره کند و در یک جدول یا دسته بندی تحلیلی وارد کند.
- ۷- در انتها برای بررسی دقیق تر، کدها و مقوله های پژوهش از طریق نرم افزارهای تحلیل کیفی مورد تحلیل دقیق تر قرار گرفته و خروجی ها به صورت جدول، نمودار و در مواردی به صورت کمی استخراج می شود.
- در این پژوهش بعد از اعمال کدگذاری های عمومی به کدگذاری فرعی براساس مقوله های مورد نظر اقدام شد. در نهایت با استفاده از نرم افزار MAXQDA و کدگذاری مرتبط با پژوهش به تحلیل مصاحبه های صورت گرفته پرداخته شده است. در جدول ۵، نمونه ای از کدهای تعریف شده در پژوهش برای تحلیل داده های حاصل از مصاحبه نمایش داده شده است. در مجموع ۳۷۶ کد از ۱۴ مصاحبه استخراج گردیده است.

جدول ۵. نمونه از مشخصات مفاهیم، مقوله ها و کدها پدیده مورد مطالعه

سوال ^۱ یا مضمون شماره ۳: چه بخشی از مشکلات مدیریت شهری از طریق شفاف سازی قابل حل است؟			
وظایف مدیریت شهری			مقوله ۱
مدیریت سرمایه و خدمات	کد ۳	نظارت و کنترل	کد ۱
وظایف عمومی و اجتماعی	کد ۴	هماهنگی سیاست ها و سرمایه گذاری توسعه	کد ۲
سوال یا مضمون شماره ۵: چه اقداماتی جهت تدوین یک دستورالعمل شفاف سازی مدیریت شهری الزامی است؟			
اقدامات برای شفاف سازی			مقوله ۱
قوانین و مقررات در سطوح	کد ۶	اطلاع رسانی کنشی و دولت الکترونیک	کد ۱

مختلف			
آموزش شهروندان	کد ۷	روشن بودن حدود و استثنائات شفاف‌سازی	کد ۲
آموزش کارکنان و مدیران	کد ۸	حمایت از افشاگران فساد	کد ۳
مدیریت تعارض منافع	کد ۹	حمایت از منابع خبری و رسانه‌های جمعی	کد ۴
سوال یا مضمون شماره ۶: یک دستورالعمل شفاف سازی باید کدام دسته از اطلاعات را منتشر کند؟			
موضوعات کلی اطلاعات منتشر شده برای شفاف سازی			مقوله ۱
نیروی انسانی	کد ۴	اقتصادی- مالی	کد ۱
شهرسازی	کد ۵	قوانین، مقررات و مصوبات	کد ۲
شورای اسلامی شهر	کد ۶	اجتماعی - شهروندی	کد ۳
دسته بندی خرد اطلاعات منتشر شده برای شفاف سازی			مقوله ۲
پروژه‌ها	کد ۹	قراردادها	کد ۱
هزینه‌ها و دریافت‌های مالی	کد ۱۰	قوانین، مصوبات، مقررات	کد ۲
گزارش کار و گزارش عملکرد	کد ۱۱	بودجه	کد ۳
نظارت و مبارزه با فساد	کد ۱۲	مناقضه و مزایده	کد ۴
کمک هزینه به سازمان‌های داوطلبانه	کد ۱۳	مدیران و کارکنان	کد ۵
شهروندی	کد ۱۴	اطلاعات مالی کارکنان	کد ۶
شورای اسلامی شهر	کد ۱۵	سفرها و هدایا	کد ۷
سایر موارد مورد نظر متخصصین	کد ۱۶	شهرسازی	کد ۸

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

۴. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

استناد می‌کند، دوره و طریقه انتشار آن نیز اشاره شده

ابتدا دستورالعملی برگرفته از مبانی نظری و پژوهش‌های خارجی صورت گرفته در این حوزه تهیه شد، بعد از انجام مصاحبه و همچنین بررسی اسناد حقوقی و قوانین مصوب کشور در حوزه شفاف‌سازی دستگاه‌های اجرایی، دستورالعمل اولیه تغییر کرده و بهبود یافته است. در دستورالعمل نهایی، با تعریف ۶ دسته موضوعی به شرح جزئیات اطلاعاتی که در راستای شفاف‌سازی باید در هر بخش منتشر شود، پرداخته شده است (جدول ۶) و در هر مورد به این نکته که این پیشنهاد بر کدام منابع

است.

جدول ۶. چارچوب کلی اطلاعات برای شفاف سازی مدیریت شهری

موضوعات شفاف سازی	اطلاعات برای انتشار	نحوه انتشار	نوع شفاف سازی
اقتصادی	قراردادها	سامانه الکترونیک	اقتصادی
	بودجه		نهادی
	مناقصه، مزایده و تهاتر		اداری
	هزینه ها و دریافت های مالی		اجتماعی
	کمک هزینه ها		
قوانین، مقررات، مصوبات	قوانین، مقررات، مصوبات	سامانه	نهادی
اجتماعی - شهروندی	شهروندی	سامانه	اجتماعی / نهادی
منابع انسانی	مدیران و کارکنان	سامانه	فردی / نهادی
اطلاعات شهرسازی	زمین و ساختمان	سامانه	اداری
	پارکینگ		نهادی
	مجوزها		
نظارت و کنترل	گزارش کار و عملکرد	سامانه	اداری فردی نهادی سیاسی
	ارزیابی، نظارت و مبارزه با فساد		
	جلسات و دستور جلسات		
	اعضا و کارکنان		
	کمیسیون مالی		
	شورای شهر		

مأخذ: (یافته های پژوهش، ۱۳۹۸)

به علت عدم امکان انتشار تمامی سرفصل های دستورالعمل تدوین شده در این پژوهش، براساس جدول شماره ۵، بیشتر تاکید متخصصین در بین موضوعات اصلی برای شفاف سازی در مرتبه اول تا سوم به موضوعات اقتصادی، شهروندی و شهرسازی اختصاص یافته است، به همین علت در این قسمت تنها بخشی از دستورالعمل پیشنهادی که مربوط به این سه موضوع است، با جزئیات ذکر شده است

جدول ۷. دستورالعمل شفاف سازی عملکرد مدیریت شهری شهر مشهد

عنوان اطلاعات: قراردادها			دسته بندی موضوعی: اقتصادی		
منابع قابل استناد			دوره	جزئیات انتشار	نهاد مدیریت شهری باید مطابق با آیین نامه های موجود جزئیات مربوط به قراردادهای بالای ۱۰۰ میلیون تومان ^۲ را منتشر کنند.
قوانین	مصاحبه	مبانی نظری	انتشار	انتشار	
			سه ماه	سامانه ^۱	

۱. سامانه شفاف سازی الکترونیک (وب سایت)

۲. قراردادهای متوسط به بالا است و رقم ۱۰۰ میلیون تنها پیشنهاد پژوهش است.

عنوان اطلاعات: قراردادها			دسته بندی موضوعی: اقتصادی		
منابع قابل استناد			دوره	جزئیات انتشار	طریقه
قوانین	مصاحبه	مبانی نظری	انتشار		انتشار
			سامانه	سالانه	انتشار تمامی قراردادهایی که بین شهرداری و پیمانکاران منعقد می‌گردد و جزئیات مربوط به آن تا در دسترس عموم باشد.
			سامانه	بلافاصله	برای هر قرارداد باید جزئیات زیر منتشر شود: شماره مرجع - عنوان قرارداد - بخش مرجع محلی مسئول قرارداد - توضیحات مربوط به خدمات یا کالا ارائه شده - نام و جزئیات تامین کننده - مبلغ قابل پرداخت در طول قرارداد - قرارداد فردی، اختصاصی و یا مناقصه عمومی است.
			سامانه	سالانه	میزان هزینه سالانه یا بودجه سالانه شهرداری برای عقد قراردادها.
			سامانه	ماهانه	نحوه محاسبه مالیات بر ارزش افزوده هر قرارداد و میزان آن به همراه جزئیات پرداخت های مالیاتی.
			سامانه	بلافاصله	ذکر جزئیات تامین کننده قراردادها (دولتی، خصوصی و یا خود شهرداری)
			سامانه	سه ماه	انتشار جزئیات قرارداد هزینه ای و درآمدی به صورت ذیل: نام پیمانکار، کارفرما و مدیرعامل - مبلغ نهایی قرارداد - مدت قرارداد - روش انتخاب پیمانکار - شناسه پیمانکار - کد اقتصادی پیمانکار - مالیات بر ارزش افزوده - آگهی - روش تعیین برنده - تاریخ شروع و پایان - ناظر - اعضای کمیسیون - امضا کننده قرارداد از طرف کارفرما - آدرس محل انجام کار - فایل های قرارداد.
بودجه			دسته بندی موضوعی: اقتصادی		
			سامانه	سالانه	بودجه سالانه بعد از تصویب باید عمومی شود و مطابق با بودجه مصوب، اداره شود.
			سامانه	سالانه	انتشار اطلاعات مربوط به بودجه شهرداری به تفکیک مناطق شهرداری .
			سامانه	سالانه	عملکرد بودجه شهرداری در ۵ سال گذشته بیان و تفسیر شود.
			سامانه	سالانه	منابع تامین بودجه و جزئیات آن منتشر شود.
مناقصه، مزایده و تهاتر			دسته بندی موضوعی: اقتصادی		
			سامانه	بلافاصله	انتشار اطلاعات دعوت به تمامی مناقصه ها ^۱
			سامانه	بلافاصله	انتشار اطلاعات تمامی مناقصه ها، مزایده ها، تهاترها و اسناد واگذاری .
			-	-	مناقصات به صورت عمومی برای تمامی خریداران و سرمایه گذاران .
			سامانه	بلافاصله	انتشار جزئیات هر دعوت به مناقصه یا سرمایه گذاری به شکل ذیل : شماره مرجع - عنوان - توضیحات خدمات یا کالا مورد نظر - تاریخ شروع و پایان - بخش مرجع محلی مسئول مناقصه یا مزایده
			سامانه	بلافاصله	نشر جزئیات دعوت به مناقصه یا عقد قرارداد که در ۱۲ ماه آینده صادر خواهد شد .
			سامانه	بلافاصله	هرونوع اطلاعاتی مربوط به فراخوانها و فرصت های سرمایه گذاری به طور ایده آل به محض تولید و به نتیجه رسیدن منتشر شود.
هزینه و دریافت های مالی			دسته بندی موضوعی: اقتصادی		
			سامانه	سه ماه	انتشار جزئیات هزینه های بیشتر از ۱۰۰ میلیون تومان.

۱. پیشنهاد این پژوهش، مناقصه ها با ارزش بالای ۱۰۰ میلیون تومان است.

عنوان اطلاعات: قراردادهای			دسته بندی موضوعی: اقتصادی		
منابع قابل استناد			دوره	جزئیات انتشار	انتشار
قوانین	مصاحبه	مبانی نظری	انتشار	طریقه	
			سه ماه	سامانه	انتشار جزئیات هزینه های از جمله موارد ذیل: فاکتورهای شخصی - پرداخت های حقوقی - پرداخت های هزینه ای - پرداخت کالا و خدمات - کمک هزینه - پاداش - اجاره - اعتبارات - معاملات با نهادهای دیگر و هر اطلاعاتی که مربوط به هزینه های شهرداری است.
			سه ماه	سامانه	برای هر آیتم هزینه، باید اطلاعات ذیل منتشر شود: تاریخ هزینه انجام شده - محل و مرجع محلی که متحمل هزینه شده - ذی نفعان - هدف از این هزینه - میزان دقیق هزینه - مالیات بر ارزش افزوده هزینه.
			سالانه	سامانه	انتشار جزئیات مالیات و عوارض دریافتی توسط شهرداری.
			سالانه	سامانه	انتشار گزارش درآمد و هزینه کرد شهرداری و شورا شهر.
			بلافاصله	سامانه	اطلاع رسانی هرگونه تغییر سیاست ها، مقررات و رویه های اقتصادی و نوع دریافت های مالی در زمان مقتضی قبل از اجرا.
کمک هزینه ها			دسته بندی موضوعی: اقتصادی		
			ماهانه	سامانه	انتشار هرگونه کمک نقدی و غیر نقدی به شخص یا سازمان های داوطلبانه.
			ماهانه	سامانه	جزئیات کلیه کمک های مالی به سازمان های داوطلبانه، سازمان های اجتماعی مردمی را منتشر شود و در حین انتشار به این نکات توجه شود: ۱- مشخص کردن هزینه های بالای ۱۰۰ میلیون تومان ۲- اطلاعات در دو دسته بندی بخش خصوصی و بخش عمومی.
			ماهانه	سامانه	برای هر یک از کمک هزینه ها اطلاعات ذیل منتشر شود: تاریخ اعطای کمک - مدت زمان اعطای کمک - بخش مرجع محلی که کمک را اعطا کرده است - ذی نفع یا ذی نفعان - هدف از این کمک - مقدار دقیق کمک مالی.
اطلاعات مالی کارکنان			دسته بندی موضوعی: اقتصادی		
			سالانه	سامانه	اطلاعات مربوط به حقوق هر یک از کارکنان به صورت سقف حقوق دریافتی و سایر دریافت های مالی در سمت مربوطه باید منتشر شود!
			سالانه	سامانه	انتشار اطلاعات هرگونه فعالیت حرفه ای و مشاوره ای که بوسیله آن حقوق و پاداشی دریافت شده است.
			سالانه	سامانه	انتشار اطلاعات حقوق پایه کارکنان به تفکیک ادارات و سازمان های مربوط به شهرداری و مشخص کردن گروه حقوقی برای کارکنان هر بخش سازمان.
			سالانه	سامانه	کارکنان موظف اند، در بازه های زمانی مشخص، تا یک سال پس از پایان دوره تصدی، فهرست دارایی ها و منابع درآمدی خود را در سامانه ثبت و بروزرسانی نمایند.

۱. بر این مبنا که حقوق دریافتی هر فرد نسبت به سقف حقوق دریافتی در آن سمت چه مقدار کمتر یا بیشتر است.

عنوان اطلاعات: قراردادها			دسته بندی موضوعی: اقتصادی		
منابع قابل استناد			دوره	جزئیات انتشار	دسته بندی موضوعی: اجتماعی - شهروندی
قوانین	مصاحبه	مبانی نظری	انتشار	انتشار	
			سامانه	سالانه	فهرست دارایی افراد شامل موارد ذیل است: کلیه اموال غیرمنقول و حقوق متعلقه - مطالبات و دیون - سرمایه گذاری و اوراق بهادار - موجودی حساب های مختلف بانکی و موسسات مالی - هرگونه منبع درآمدی مستمر و اموال منقول با ارزش.
			سامانه	سه هفته	اطلاعات سفرهای خارجی کارکنان سازمان، شامل موارد ذیل است: مقصد سفر - مدت سفر - همراهان سفر - علت سفر - محل تامین هزینه سفر - میزان دقیق هزینه سفر
			سامانه	بلافاصله	در مورد سفرهای کاری موارد ذیل نیز باید در سامانه ثبت گردد: ۱- دستاوردهای سفر ۲- گزارش سفر
			-	-	منع یا تحدید گرفتن هدایا ^۲ توسط مسئولین و کارکنان به غیر از هدایای دیپلماتیک، هدایای تشریفاتی مناسبیت ها و هدایای ماموریت های کاری.
			سامانه	بلافاصله	اطلاعات مربوط به هدایا که باید در سامانه ثبت شود به این شرح است: عنوان هدیه - تاریخ و محل دریافت - نام حقیقی فرد هدیه دهنده و سمت حقوقی وی - تصویر هدیه (هدایای غیرمادی) و برآورد ارزش ریالی.
			-	-	عدم ثبت هدایا و عدم عودت آنها به شهرداری به منزله دریافت رشوه است.
شهروندی			دسته بندی موضوعی: اجتماعی - شهروندی		
			سامانه	ماهانه	برگزاری جلسات پاسخگویی عمومی که مقامات هر بخش مدیریت شهری مستلزم به شرکت در آن هستند.
			سامانه	ماهانه	برگزاری جلسات علنی و دعوت از مردم برای حضور در جلسات هیئت مدیره، کمیسیون ها و شورا اسلامی.
			سامانه	-	اجازه شرکت شهروندان در جلسات برنامه ریزی استراتژیک شهرداری و شورای اسلامی شهر.
			سامانه	-	آموزش های لازم برای شرکت در جلسات باز و آگاهی از زمان تشکیل این جلسات به شکل مستمر برای عموم.
			-	-	آموزش برای کارکنان سازمان شهرداری برای برگزاری جلسات باز.
			سامانه	-	اطلاع رسانی کنشی و دولت الکترونیک با ایجاد یک سامانه شفاف سازی.
			سامانه	بلافاصله	اطلاع رسانی عمومی درباره وجود سامانه شفاف سازی، نحوه

سفرها و هدایا

جلسات باز

شهروندی

۱. مضمولین این مصوبه باید مشخصات ذکر شده در بند قبل را ناظر بر کلیه سفرهای خارجی خود، کاری یا غیر کاری، نهایتا تا یک هفته پس از اتمام سفر در سامانه ثبت نمایند.
۲. تشخیص و انتشار این موضوع که هدیه دریافتی ثبت شده در سامانه در ازای انجام وظایف قانونی بوده است یا خیر بر عهده سازمان بازرسی شهرداری است.

عنوان اطلاعات: قراردادها			دسته بندی موضوعی: اقتصادی		
منابع قابل استناد			دوره	جزئیات انتشار	دسته بندی موضوعی: اقتصادی
قوانین	مصاحبه	مبانی نظری	انتشار	انتشار	
					عملکرد آن و برای ارسال مستندات، آمارها و اطلاعات.
			سامانه	بلافاصله	اطلاع رسانی و فراهم کردن ساز و کارهای شکایت شهروندان از تصمیمات و اقدامات نهادهای مدیریت شهری.
			سامانه	سه هفته	پاسخ کتبی به شکایات پس از گذشت حداکثر ۲۱ روز از ارسال آن‌ها (در صورت عدم ارسال پاسخ کتبی در ظرف ۲۱ روز، پیگیری جهت برخورد با مسئول مورد نظر به صورت خودکار انجام شود).
			سامانه	-	دسترسی تمامی شاکیان به تمام بخش های سازمان شهرداری از طریق پرتال شهروندی به منظور ارائه کتبی شکایات خود.
			سامانه	-	مشارکت مردم در تصمیم گیری‌ها با ایجاد یک سامانه فعال و پاسخ گو آنلاین که این امکان را در هر زمان و مکان فراهم کند.
			سامانه	ماهانه	برگزاری نظرسنجی‌های شهروندی جهت جمع‌آوری نظرات عمومی، پیگیری رضایت عمومی از خدمات دولتی و انتشار تمامی این اطلاعات.
			سامانه	-	برگزاری نظرسنجی‌های شهروندی پیش از تصویب طرح‌ها و پروژه های شهری و انتشار نظرات مردم در مورد پروژه ها و طرح‌ها بر روی سامانه!
			سامانه	بلافاصله	واضح بودن فرآیند ارائه خدمات به شهروندان به گونه‌ای که هر فرد وضعیت لحظه به لحظه خدماتی که قرار است، شهرداری به وی ارائه بدهد را ناظر باشد و در صورت تخلف، امکان شکایت به نهاد ناظر باشد.
			سامانه	ماهانه	الزام شفاف نمودن مراحل، زمان و کیفیت ارائه خدمات و تغییرات آن‌ها.
زمین و ساختمان			دسته بندی موضوعی: شهرسازی		
			سامانه	ماهانه	انتشار کلیه جزئیات و اطلاعات زمین‌ها و ساختمان‌ها از جمله: ۱- اطلاعات املاک که چه دارای مالک مستقل یا به صورت اجاره هستند. ۲- هرگونه ملکی که تحت قراردادهای مالی اشغال شده است. ۳- تمامی املاک عمومی، دولتی، خصوصی که در اختیار افراد یا سازمان‌ها هستند، خوابگاه‌ها، مراکز آموزشی، مراکز درمانی و ... چه مستقل و چه اجاره ای باشد. ۴- زمین های توسعه نیافته
			سامانه	ماهانه	برای هر زمین یا ساختمان اطلاعات ذیل باید منتشر شود: شماره ثبت ملک- نام صاحب ملک- نام زمین یا ساختمان- آدرس دقیق- آدرس پستی- مرجع سیستم نقشه برداری یا مختصات دقیق محل.
مجوزها			دسته بندی موضوعی: شهرسازی		

۱. به طور ویژه تنها هدف انتشار نظرات مردم درباره این طرح‌ها و پروژه‌ها نیست بلکه تاثیر این نظرات در روند این پروژه‌ها و طرح‌ها و انجام اصلاحات احتمالی است.

۲. توصیه می‌شود تمامی اطلاعات به صورت الکترونیکی و در قالب فایل های مکانی روی نقشه شهر در دسترس عموم قرار گیرد.

عنوان اطلاعات: قراردادها			دسته بندی موضوعی: اقتصادی		
منابع قابل استناد			دوره	جزئیات انتشار	دوره
قوانین	مصاحبه	مبانی نظری	انتشار	انتشار	انتشار
			سامانه	بلافاصله	انتشار کلیه اطلاعات مربوط به پروانه‌های شهرداری، مجوزهای صادره و مجوزهای ثبت شده تمامی زمین‌ها و ساختمان‌ها به صورت به‌روز.
			سامانه	بلافاصله	انتشار لیست کلیه تخلفات حوزه شهرسازی و معماری و میزان جریمه آن‌ها.
			سامانه	بلافاصله	انتشار گزارشات و اخطاریه‌های ناظرین مختلف اعم از شهرداری و نظام مهندسی مربوط به هر ملک بر روی سامانه.
			سامانه	بلافاصله	انتشار اطلاعات تعرفه خدمات شهری به صورت به‌روز.
			سامانه	بلافاصله	انتشار کامل نقشه جامع و طرح‌های شهرسازی، اعم از طرح جامع شهر، طرح تفصیلی و طرح‌های موضعی و موضوعی پیش از تصویب و پس از تصویب بر روی سامانه برای نظرخواهی و آگاهی عموم.

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

حاصل از پژوهش حسن‌زاده کجیدی با عنوان "بررسی و سنجش شفافیت و پاسخگویی در مدیریت شهری مشهد بر اساس الگوی حکمروائی شهری خوب" نیز بعد از انجام مصاحبه با متخصصین حوزه مدیریت شهری مورد تایید قرار گرفت، زیرا همان‌طور که پیش‌تر ذکر شد، وضعیت شفاف‌سازی مدیریت شهری در شهر مشهد نامناسب است. آنچه که در یافته‌های پژوهش حاضر نسبت به پژوهش‌های پیشین متفاوت است، نشان از این موضوع دارد که اولاً، امروزه فرهنگ شفافیت و شفاف‌سازی در میان مدیران شهری و متخصصین حوزه مدیریت شهری رو به بهبود است، از طرفی آشنایی شهروندان با قابلیت‌های شفاف‌سازی در مدیریت شهری نسبت به گذشته افزایش یافته است. نمود عینی این توجه در سیستم مدیریت شهری شهر مشهد در قالب ۲ گام است؛ تدوین منشور حقوق شهروندی توسط شورای اسلامی شهر مشهد و راه‌اندازی سامانه شفاف‌سازی شهرداری مشهد. ثانیاً، برتری این پژوهش نسبت به سایر پژوهش‌ها، ارائه

در این پژوهش ابتدا به کلیات موضوع و تعاریف پرداخته شد. سپس با اتخاذ رویکرد کیفی و با استفاده از روش پیمایشی و انجام مصاحبه با متخصصین در حیطه مدیریت شهری، نظرات آن‌ها در مورد موضوع مورد مطالعه استخراج شد. در نهایت با تعریف کدهایی برای تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه در چارچوب پژوهش و به کمک نرم‌افزار، تحلیل‌ها به صورت همزمان و مکرر توسط محققین بررسی و نتایج استخراج شد.

نتایج حاصل از این پژوهش با نتایج پژوهش اوزتوپراک و رویجر (۲۰۱۶) موافق است، آن‌ها در پژوهش خود عنوان کردند که تعدادی از متغیرهای گوناگون شفاف‌سازی شناخته شدند و باعث شکل‌گیری پایه‌های چارچوبی تحلیلی برای تجارب شفاف‌سازی در قالب دستورالعمل شفاف‌سازی حکومت محلی شد. بر مبنای پژوهش حاضر نیز تعدادی متغیر شناسایی شد و با انجام مطالعات گسترده این متغیرها به عوامل و فاکتورهای اصلی دستورالعمل پیشنهادی تبدیل شد. همچنین نتایج

فاصله زیاد با نظرات و ذهنیت گروهی از متخصصین و مدیران شهری بوجود آمده است. آنچه که می توان از یک دستورالعمل شفاف سازی مدیریت شهری که رسالت این پژوهش نیز بر آن استوار است، انتظار داشت شامل چند فاکتور اساسی از جمله؛ کارایی و پاسخگویی در حل مشکل شفاف سازی و نقش پیشگیری کننده در امر فساد است. در دستورالعمل پیش رو برای تحقق این موارد، اطلاعاتی که برای شفاف سازی ضرورت دارد ابتدا طبقه بندی شد و با دسته بندی های موضوعی تلاش شده است که پاسخی به مشکلات هر بخش به صورت انحصاری داده شود.

یک پاسخ جامع و اجرایی بعد از شناسایی مشکل است، در سایر پژوهش ها، پژوهشگران تنها به ذکر و اثبات وجود مشکل عدم شفافیت در دستگاه های دولتی و غیردولتی اشاره کرده اند ولی راه حل اجرایی برای آن ارائه نشده است.

درباره مدیران شهر مشهد یک نکته بارز، تفاوت و شکاف میان ذهنیت آنان و عینیت وضعیت شفاف سازی در سازوکار مدیریت شهری است. علی رغم ایجاد سامانه شفاف سازی برای دسترسی شهروندان به اطلاعاتی شفاف و پاسخگو، این سامانه بدون در نظر گرفتن استانداردهای شفاف سازی اطلاعات و با

کتاب نامه

- آرایی، و. (۱۳۸۷). بررسی پاسخگویی و شفافیت در مدیریت شهری براساس الگوی حکمرانی خوب شهری (نمونه مورد مطالعه، شهرداری منطقه ۶). تهران: پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تهران، دانشکده حقوق.
- بخت آزاد، م. (۱۳۹۶). سنجش شفافیت سازمانی در منطقه ویژه اقتصادی پیام. تهران: دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده مدیریت.
- حسن زاده کجیدی، م. (۱۳۹۱). بررسی و سنجش شفافیت و پاسخگویی در مدیریت شهری (شهرداری مشهد) بر اساس الگوی حکمروائی شهری خوب. مشهد: پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
- رستگار، س. (۱۳۸۸). بررسی نقش کنشگران عرصه شهری در حق دسترسی به اطلاعات؛ (نمونه موردی: شهر مشهد). تهران: پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده مدیریت و حسابداری.
- سالدنا، ج. (۱۳۹۵). راهنمای کدگذاری برای پژوهشگران کیفی. تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
- شورای اسلامی شهر مشهد. (۱۳۹۸). مصوبات و قوانین. بازیابی در ۵ شهریور ۱۳۹۸، از shora.mashhad.ir.
- صابری فر، ر. (۱۳۹۲). تعیین شکاف کیفیت خدمات ارائه شده در شهرداری ها (نمونه موردی: شهر مشهد). فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، ۲۸ (۱۰۹)، ۱۲۷-۱۴۰.
- طاهری، م. (۱۳۹۶). بررسی تطبیقی مبانی و آثار حقوقی اصل شفافیت از دیدگاه اسلام و نظریه حکمرانی خوب. تهران: پایان نامه دکتری تخصصی، دانشگاه تهران، دانشکده حقوق.
- کاظمی، ح. (۱۳۸۸). بازنمودن آگاهی جمعی برنامه ریزان دولت الکترونیک از پدیده شفافیت اطلاعات. مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده علوم اداری و اقتصاد.

۱۰. لگزیان، م.، مرتضوی، س.، و کاظمی، س. (۱۳۸۷). مدل مفهومی روابط سازمانی مبتنی بر اعتماد و شفافیت و سازوکارهای کنترلی متناسب. *پیام مدیریت*، (۲۸)، ۲۲۱-۱۸۵.
۱۱. محمدی کیا، س. (۱۳۹۰). بررسی رابطه فرهنگ و شفافیت سازمانی با استقرار عدالت سازمانی در وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی. دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده مدیریت و حسابداری.
۱۲. مرکز پژوهش‌های شورای اسلامی شهر مشهد. (۱۳۹۸). منشور حقوق شهروندی شهر مشهد. مشهد: شورای شهر مشهد.
۱۳. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. (۱۳۹۸). *سامانه قوانین و مقررات*. بازیابی در ۱۰ مرداد ۱۳۹۸ از <https://rc.majlis.ir>.
۱۴. یزدانی زنور، ه. (۱۳۸۴). بررسی نقش شفافیت در تحقق حکمروانی مطلوب. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده حقوق.
15. Bannister, F., & Connolly, R. (2011). The Trouble with Transparency: A Critical Review of Openness in e-Government. *Policy and Internet*, 3(1), 1-30.
16. Bertot, J., Jaeger, P., & Grimes, J. (2010). Using ICTs to create a culture of transparency: E-government and social media as openness and anti-corruption tools for societies. *Government Information Quarterly*, 27(3), 264-271.
17. Department for Communities and Local Government. (2013). *Code of Recommended Practice for Local Authorities on Data Transparency*. London: Department for Communities and Local Government.
18. Department for Communities and Local Government. (2014). *Local Government Transparency Code*. London: Department for Communities and Local Government.
19. Etzioni, A. (2010). Is Transparency the Best Disinfectant? *The Journal of Political Philosophy*, 389-404.
20. Heald, D. (2006). *Varieties of transparency, "Transparency: The Key to Better Governance?"*. Oxford: Oxford University Press.
21. Jorna, F. (2015). Openness and Urban Governance: How Transparency Erodes Local Government. *International Review of Public Administration*, 13(3), 161-183.
22. Lindstedt, C., & Naurin, D. (2006). Transparency Against Corruption A Cross-Country Analysis. *The 20th World Congress of the International Political Science Association*.
23. Martial, P., & Villeneuve, J. P. (2011). Organizational barriers to transparency: a typology and analysis of organizational behaviour tending to prevent or restrict access to information. *International Review of Administrative Sciences*, 73(1), 147-162.
24. Meijer, A. (2013). Understanding the Complex Dynamics of Transparency. *Public Administration Review*, 73(3), 429-439.
25. Mendel, T., Meyer, M., & Stark, I. (2014). International standards on transparency and accountability. Myanmar: Centre for Law and Democracy.
26. Oztoprak, A., & Ruijter, E. (2016). Variants of transparency: an analysis of the English Local Government Transparency Code 2015. *Local Government Studies*, 42(4), 536-556.
27. Ruijter, E., Grimmelikhuijsen, S., & Meijer, A. (2017). Open data for democracy: Developing a theoretical framework for open data use. *Government Information Quarterly*, 34(1), 1-8.

28. UN-HABITAT. (2004). Tools to Support Transparency in Local Governance, Urban Governance Toolkit Series. Berlin: UN-HABITAT (United Nations Human Settlements Programme) and Transparency International.
29. World Justice Project. (2019). *OECD Open, Useful and Re-usable data Index*. Washington, D.C: World Justice Project's research team.
30. Zúñiga, N. (2018). Does more transparency improve accountability? *Transparency International*,(22), 1-12.

